ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղրուշ 100 ։ Վեցամսեայ գին Ղրուշ 52 1/2 ։ Եռամսեայ գին 26 3/4 ։
Հինգ ստորագրուող գտնողին մէկ օրինակ իրեն ձրի պիտի տրուի ։
Այս Լրագիրը ամէն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի ։

Պօլիսէն դուրս գացած Լրագիրներուն փօսթային ծախքը առնողին վրայ է ։
Իր շահին համար ջուր մը հրատարակել ուզողը պիտի վճարէ տողին 40 փարայ ։
Նորատիպ գրոց ծանուցումը ձրի է ։ Դուրսէն եկած նամակներուն փօսթային ծախքը խրկողը պիտի վճարէ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Անգլերէնու վրայ Ժուռնալ տը Գօնսթանթինօբլ օրագրին ունեցած սխալ կարծիքները ուղղելու համար անցեալ շաբթու գրած յօդուածնիս հակառակորդներնուս դատաքննութենէն միայն երկու պակասութիւնով ազատիլը տեսնալով շատ ուրախ եմք, որովհետեւ այս երկու պակասութիւնք ոչ թէ իրօք՝ այլ կարծուած ըլլալով այսօր դիւրութեամբ կրնամք ուղղել զանոնք, որով գլխովին դատապարտութենէ ազատ կ'ըլլամք մենք ալ, ազգն ալ ։

Նախ կարծուեր է որ մեր նախընթաց յօդուածին մէջ բերուած սա վկայութիւնը « Լսան բարեպաշտ Թագաւորաց եւայլն » տարտամ միտք մը ունի ։ Այս տունին միտքին տարտամ՝ այն մարդը կրնայ ըսել, որ զինքը բոլոր աշխարհի համար աղօթելու պարտաւոր չի սեպեր ուղղափառ եկեղեցիներուն ողջամիտ խրատներուն հակառակ ։ Մենք գիտեմք որ դիմացիններնուս հաւատքը սանկ չէ, անոր համար այն յոգնակի կերպով եղած աղաչանքին մէջ մեր վեհափառ Թագաւորին անունն ալ միօք խօթելու կը ներէ, սանկով տարտամ չըլլար միտքը ։

Երկրորդ կարծուեր է որ օտար ըսելը անհաւատ ըսել է, օտար բառը էթրանժէ բառին չորրորդական նշանակութեանը հետ նոյնանշանութիւն ունենալով ։ (Թէպէտ նոյնանշանութիւնը հիմակուան քերականները կը ջնջեն) ։ Թէ որ օտար բառը էթրանժէ բառին չորրորդական նշանակութեանը հետ նոյնանշանութիւն ունենալով անհաւատ ըսել կ'ըլլայ նէ, Գաղղիերէն [illegible] բառն ալ ժանթիլ բառին հետ նոյնանշանութիւն ունենալով՝ մեր հակառակորդին բերնէն ասկէ ետեւ որչափ [illegible] բառ ըսեմք նէ՝ [illegible], [illegible] հասկընալնուս տեղը [illegible], [illegible] պիտի հասկընամք ; բայց որուն ժանթիլ բառը [illegible] ալ ըսել է, հեթանոս, [illegible] ալ ըսել է ։ Ուրեմն օտար ըսելով ուրիշ բան չի հասկցանք անտեղ ոչ մենք և ոչ ալ հայագէտ և ողջամիտ մարդիկ, այլ բառին նոյն իսկ նշանակութիւնը, այսինքն օտար ազգէ, օտար երկրէ ։

Ինչու Ժուռնալ տը Գօնսթանթինօբլ ըսելնուս տեղը օտար մը ըսինք նախընթաց յօդուածնուս մէջ իսկ անունը ծածկել ուզելով ազգէն ։ Անոր համար որ, ազգերնիս՝ որ երբեմն երբեմն անոր ընտիր յօդուածներուն թարգմանութիւնը մեր լրագրին մէջ կարդալով անոր վրայ մեծ համարում մը ստացեր էր, չի կորսնցունէ այն համարումը մանաւանդ անարատ պահէ ։ Բայց հիմա որ պարտաւորեցանք յայտնել յիշեալ օրագրին անունը՝ կը փութանք ալ մեր ընթերցողները համոզել որ, Ժուռնալ տը Գօնսթանթինօբլ օրագիրը ինչ որ առաջ ըսեր է նէ՝ անգիտութեամբ ըսեր է և ոչ թէ թշնամական ոգւով, ինչպէս որ բաւական վկայ է նախընթաց թուով գրած պատասխաններնիս ընդունելը և շնորհակալ ըլլալը բաց 'ի վերը ուղղած երկու սխալներնուս, որ հիմա այն ուղղութիւններն ալ ընդունելով կ'ըլլամք վերստին իւր հետը առաջքի պէս մտերիմ բարեկամ մենք ալ ազգն ալ մեր բարի համարումը անոր վրայէն չի վերցունելով ։ Ըստ որում դարձեալ բարեկամ եղանք իրեն հետ, անոր համար կը համարձակիմք սա խրատը տալ բարեկամներնուս որ, ասկէ ետեւ ձգէ այն իւր հայագէտ թարգմանը որուն վրայ կասկած ունիմք որ, կամ անհնարին տկար է իւր հայերէնին մէջ, կամ թշնամութիւն մը ունի մեր ազգին դէմ. որովհետեւ շատ անգամ թարգմանչին կամ միջնորդին գէշութենէն երկու մարդոց կամ երկու ազգաց մէջ տեղ մեծամեծ կռիւներ՝ անտեղութիւններ պատահեր է ։ Կը յուսամք որ անկեղծ սրտէ բղխած այս խրատնիս մտիկ ընելով բարեկամներնիս այս յօդուածը ամէն մասամբ լաւ հայագէտի մը թարգմանել կու տայ կողմնակի պատասխանատուութիւններնիս վերջանալու համար ։

— Հետեւեալ յօդուածը կը կարդամք Ժուռնալ տը Գօնսթանթինօբլ օրագրին մէջ ։

« Թէ որ Բօռֆուի սեպտեմբեր 17 — ով օրագրին հաւատամք նէ՝ Պարքէր ծովակալը՝ որ յիշեալ նաւահանգիստն է իւր նաւատորմիղովը՝ կը պատրաստի դէպ 'ի Չանաք խալէ ճամբայ ելլելու ։ Այս բանը կը հաստատեն նաեւ Բօռֆուէն Գելիպօլու եկած նամակները ։ Այս նաւատորմիղը 7 առագաստաւոր նաւէ և մէկ քանի ալ շոգենաւէ բաղկացած է ։ »

— Անցեալ ուրբաթ օր Աւստրիայի դեսպանատունը արտաքոյ կարգի սուրհանդակ մը եկեր է Վիէննայի արքունի խորհրդարանի կողմէն նամակներ ունենալով հետը ։ Կ'ըսեն որ այս նամակները Վիտին փախող փախստականները ուզելու վրայով է, բայց առաջ ինչ պայմանով այս մարդիկը կ'ուզուէին նէ, դարձեալ այն պայմանով կ'ուզուին եղեր ։

Ռուսի դեսպան Պ. Տիթօֆին այս գործին վրայով տարած նամակները տակաւին չեն հասած ։

— Սամոսի խռովութիւնը կը յուսամք որ մօտերս կը վերջանայ, որովհետեւ բարձրագոյն դուռը այս գործին համար յատկապէս պաշտօնեաներ խրկեր է հոն որ երթան արդարութեամբ քննեն իմանան այս խռովարարներ կղզին խռովութեան պատճառը ։

— Իզնիմիդի սարիկանը այս օրերս սուտ ստակ կոխող մը բռներ է և բանտը դրեր է որ բարձրագոյն դրան հրամանին համեմատ դատապարտուի ։

— Արժանապատիւ Գրիգոր աղա Մարկոսեանը՝ որ ասկէ առաջ արքունի թարգմանատան պաշտօնեաներէն մէկն էր՝ իւր հարազատին, այն է արժանայարգ Պետրոս աղա Մարկոսեանին յաջորդելով մայրաքաղաքիս Ոստիկանատանը թարգման անուանեցաւ, քանզի Մարկոս աղայն առեւտրական տանը թարգման կարգեցաւ երկար ժամանակ իւր առաջին պաշտօնը հաւատարմութեամբ կատարելով ։

Թէ Մարկոս աղայն և թէ անոր եղբայրը Գրիգոր աղայն Իզմիրի նշանաւոր ուսումնականներէն են որովհետեւ իրենց մայրենի լեզունին քաջ գիտնալէն ետեւ ամէն մէկը մէկ քանի օտար լեզու ալ կատարեալ գիտէ, ինչպէս Տաճկերէն, Գաղղիերէն, Անգղիերէն, Իտալերէն, Յունարէն ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂՂԻԱ ։ Նախագահին Հռոմ խաւրած նամակին հրատարակումը շատ վիճաբանութիւններու պատճառ եղաւ, բայց այսօր գրեթէ կիսով չափ այս վիճաբանութիւնները վերջացան ։

Սեպտեմբեր 18 ի օրագիրները՝ ամէնն ալ քաղաքական անտեսականութեան զանազան խնդիրներովը կամ կառավարութեան հետեւած տեսական ճամբուն վէճերովը զբաղած էին, և կ'ըսեն որ այն օրը եկամուտները բարձրացեր են ։

Օրագիրները կը ծանուցանեն որ մշտնջենաւոր յանձնարարական ատեանը օրէնսդրական ժողովը խորհրդի պիտի հրաւիրէր ժամանակին պարագաներէն ստիպուելով, բայց եթէ հարկաւոր չէ եղեր Գաղղիային վիճակը անանկ մէկ փոխնալու բան մը չունենալուն համար ։

— Բօնսթիթիւսիօնէլ օրագիրը կը գրէ որ Պ. Մէռսիէ որ քանի մը անգամ պաշտօնով Հռոմ խաւրըւեցաւ, նորէն նոյն մայրաքաղաքը պիտի երթայ նոր պատուէրներ տանելու համար Ուտինօյին զօրապետին ։

— Բրէս օրագիրը կ'ըսէ որ, արդեօք Հռոմայի խնդիրը պիտի մէկ նոր երեւոյթ մը ունենայ մի ։ Մեզ հաւտացունել կ'ուզեն, թէ Ուտինօյին զօրապետը իւր տեղը թողլու համար Պ. Մէռսիէ այս առտու անոր հրաման տանելու մեկնեցաւ ասկէ ։ Դարձեալ այս պաշտօնեան կառավարութեան կողմանէ պատուիրէ պիտի զօրապետին, որ որ կերպով ըլլայ նէ ըլլայ, խաղաղութիւն և բարեկամու-

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շարունակութիւն [1] ։

ՀԱՏՈՒԱԾ ԻԲ.

Ընչաւորութեան նպատակը՝ սահմանը և ազդեցութիւնը ։

Առջի հատուածէն սկսելով մինչեւ հիմայ խօսածներս հարստութիւն, հարստութիւն վաստըկելու, գանձելու, անոնք շատցընելու հնարքներ գտնալու, դիւրացընելու, գործածելու, դիւրակեցութեան, վայելչութեան, հանգստութեան եւայլն՝ վրայ էին. անանկ որ, կրնայ մէկը վեր 'ի վերոյ հասկընալով կարծել, որ քաղաքական տնտեսութեան գիտութիւնը՝ ոսկեղէն որթոյն պաշտօն տանել սորվեցընող գիտութիւն մըն է, ու բարկանալով ինձ հարցնել ։

Քաղաքական տնտեսութիւն ըսած գիտութիւնդ՝ որ այդչափ կը գովես, մի թէ մարդուս բոլոր գործքը՝ վաստըկել, հարստանալ, ուտել խմել հագնել ու հեշտանալը մի կը համարէ ։ Գրեթէ բոլոր այս խրատներդ՝ մարդուս նիւթական վիճակին կը վերաբերին, բարոյական մարդուն համար բան մը չի կայ, թէ որ նիւթական մարդուն վրայ այդչափ հոգ ու խնամք տանիք նէ՝ ո՞ւր թողունք բարոյական մարդը՝ որ կրօնքին ու բարոյականին աչքին նիւթական մարդէն շատ պատուական է. « Հոգի առաւել է քան զմարմին » ։ Թէ որ սանկ միշտ և հանապազ հարստութեանց հասումանը՝ մարդկանց մէջ անոնց բաժանմանը ու սպառմանը վրայ խելքերնիս ու ջանքերնիս դնենք, և անոնց օրէնքները սորվելու և սորվեցնելու աշխատինք, աշխարհի մէջ բոլոր զբաղմունքնիս առատութն ու շահիլը ըլլալու յորդոր մը և օրինակ մը տուած չըլլանք մի ըլլար. ու այս տեսութեամբ՝ քաղաքական տնտեսութիւնը մարդուս նիւթական վիճակը շինածին չափ՝ մարդուս բարոյական վիճակն ալ չաւրեր մի, եւայլն . . . . ։

Ասանկ մտմտուք մը կամ երկիւղ մը միամիտ ընթերցողի մը կողմանէ ըստ ինքեան խիստ շատ գովելի ու արդար զգացմունք մըն է, բայց երբոր այս երկիւղը քաղաքական տնտեսութեան սորվեցուցած խրատներուն կը վերաբերի, այն ժամանակը անհիմն ու անիրաւ կասկած մը կ'ըլլայ ։ Ուստի այս մասին միամիտ ընթերցողը հանգիստ ընելու համար առաջիկայ և հետեւեալ հատուածները կը հրատարակեմ մանաւանդ ապացուցանելու համար թէ որչափ անիրաւ զրպարտութիւն է ագէտ կամ կեղծաւոր մարդոց տնտեսական գիտութեանց դէմ խօսածնին որոնցմէ ոմանք խարդախութեամբ իրենց շահուն համար ուրիշները համոզել կ'ուզեն թէ հարստութիւնք նիւթական հեշտութենէ ուրիշ բանի գործիք չեն կրնար ըլլալ, մարդուս բարոյականին վրայ անոնցմէ օգուտ սպասելը պարապ յոյս մըն է, եւայլն ։ Ոմանք ալ կարճմտութեամբ, ամէն բան իրենց ըղեղին տուած կանգունովը չափելով, քաղաքական տնտեսութիւնը սորվողին սիրտը՝ Ղովտայ կնոջը պէս քար կը կտրի կը կարծեն, ու տնտեսական գիտութեան ամէն մէկ սկզբունքը քանի որ միտքը մանէ՝ արդէն ալ հետզհետէ, հայրենասիրութեան մեծանձնութեան, մարդասիրութեան կարճ խօսքով բոլոր ազնուական զգացմունքները դուրս կ'ելլեն կարծելով՝ երեւելի տնտեսական մը աչքերնուն Հիտրայի մը նման կ'երեւնայ ։ Բայց ինչ շահ. տակաւին մարդուս բնութեանը լաւ տեղեակ ըլլողները՝ երբոր այն կեղծաւոր մարդոց կը հանդիպին ու կը տեսնեն որ դիւրակեցութեան օգուտները ծածկելու կ'աշխատին, ինքզինքնին սակաւապէտ ու չափա-

1 Տես թիւ 141-142-143-145-146-147-149-150 151-152-153-155-156-157-159-161-163 ։

թիւն հաստատելու ջանք ընէ Գաղղիայի կառավարութեան և Պապի խորհրդականներուն մէջ տեղը։ Նյս այն Պ. Մէնաբէն է որ առաջին անգամ Կայէթ երթալուն սա սպառնական խօսքը բերաւ Պապին բերնէն։

« Թէ որ ձեր կառավարութիւնը տակաւին ինծի հետ այս խիստ ճամբով վարուի նէ՝ ես ոչ միայն Իտալիայէն կը հեռանամ, այլ բոլոր Եւրոպայէն. և կ'առնեմ գլուխս Ամերիկայ կ'երթամ հոն ինծի մէկ ապաստանարան մը փնտռելու համար »։

Այս խօսքը՝ կ'ըսէ յիշեալ օրագիրը, անանկ մէկ սաստիկ կերպով մը արտասանեց, որ Պ. Մէնաբէ երբոր Հռոմ դարձաւ նէ շատ ջանաց որ Պ. Դօքվիլին քաղաքականութիւնը Պ. Ֆալուբոյին գաղափարներուն խոնարհեցունէ։

— Նախագահ Լուի Նաբօլէոն Պօնաբարթ՝ Փարիզէն Լիոն շինուած երկաթուղիին բարեմաղթութեան հանդէսին գնաց սեպտեմբերի 9 ին։ Պըռունէյ, Մէլիւն, Ֆօնթէն—Պլօ, և Մօնթէռօ քաղաքները հանդիսիւ ազգային զօրքը ... անցունելու համար։ Մէլիւն՝ Պ. Կասքին տունը ինչու որ Մէն—ու—Մառնին ընդհանրական խորհրդին նախագահն է։ Ուրկէ որ կ'անցնէր նէ, կեցցէ Նաբօլէոն, կեցցէ նախագահ կը պոռային։ Եպիսկոպոսնիստ եկեղեցիին մէջ պատարագ տեսնալու գացած ժամանակը ժողովրդապետը սա հետեւեալ մէկ քանի խօսքը խօսեցաւ։

« Պ. Նախագահ։

» Այս քաղաքին հոգեւորականները իրենց ուրախութիւնը ժողովրդին ուրախութեանը հետ խառնելնուն երջանիկ կը սեպեն զիրենք։ Ձեր անկէ անցնելուն անուշ յիշատակը անոնց մտքէն բնաւ չի պիտի ջնջուի։ Թէ որ հոգեւորականաց պարզ ընդունելութիւնը ձեր մեծութեանը համեմատ չէ ալ նէ, անոնց ձեզի համար ըրած ջերմեռանդ աղօթքը պակասութիւնը կը լեցունէ. և գիտեմք որ Աստուած կ'ընդունէ ամէն տեղ իւր զաւկներուն՝ թէ Գաղղիայի բարօրութեանը և թէ անոր կառավարութեանը գլուխը գտնուող մեծերուն կենացը համար ըրած աղաչանքը »։

Նախագահը պատասխանեց։

« Տէր իմ ժողովրդապետ։

» Այս ճանապարհորդութիւններուս մէջ ես շատ երջանիկ եմ տեսնալով որ հոգեւորականք՝ Գաղղիայի երջանկութեանը ու բարօրութեանը համար ըրած աղաչանքներուս մասնակից են. և մեծ վստահութեամբ իմ կառավարութիւնս Աստուծոյ պաշտպանութեանը կը յանձնեմ։

» Իմ ճանապարհորդութիւններս՝ հոգեւորականները ճանչնալու և անոնց առաքինութիւնները յարգելու աւիթ կուտան ինծի »։

Սանի արքեպիսկոպոսը երկար ատենաբանութիւն մը ըրաւ, բայց մենք միայն անոր վերջի մէկ կտորը հոս թարգմանենք։

« Օրհնէ, Աստուած իմ, այն անձը, որ քու շնորհիւդ վեց միլիոն քուէ ստացաւ ամէնուն ազատ կամօքը, այն անձը որ քու բարերար կամօքդ ասանկ մէկ երեւելի ազգի մը գլուխ կոչուեցաւ։

» Ասօրուան մեզի եղած պատիւը մեր սրտին նորէն ապահովութիւն մը բերաւ, մեր սիրտը ուրախութեամբ և երախտագիտութեամբ լեցուց։

» Օրհնէ, Աստուած իմ, այս Սան՝ հին քաղաքը, օրհնէ առաւելապէս մեր սիրելի հայրենիքը և անոր զանազան հեռաւոր գաւառները, որ քիչ ժամանակի մէջ միաբանական սիրով իրարու նորէն պիտի մերձենան ու միաւորին ամէն արգելք յաղթելով։ Ամէն սիրտ թող մէկ սէր մը ունենայ, այն ալ Աստուծոյ սէրը. ամէնս թող մէկ խորհուրդ ունենանք, այսինքն Գաղղիայի փառացը՝ յառաջադիմութեանը և երջանկութեանը խորհուրդը »։

Նախագահը՝ պատերազմի պաշտօնեային արժանաւոր տեսնալովը քանի մը զօրապետներու պատուոյ նշան շնորհեց։ Նոյնպէս 18 հատ ալ դրօշակ տուաւ ազգային պահապան զօրաց գնդերուն։

Սանի քաղաքապետը փառաւոր հացկերոյթ մը ըրաւ Նախագահին և սեղանին վերջը Նախագահին կենացը գինի խմեց մէկ քանի ջերմադին խօսքեր ընելով, որուն Նախագահն ալ պատասխանեց հետեւեալ խօսքերով։

» Պարոններ. տարի մը կայ, այս ատեններս ես աքսորուած էի, թէ որ տաքս Գաղղիային հողը կոխել ուզէի, զիս ներս չէին ընդունէր. իսկ այսօր այս մեծ ազգին գլուխ ընտրուած եմ։

» Ո՛վ փոխեց արդեօք այս իմ ճակատագիրս։ Դուք փոխեցիք. Իմ ամբողջ գաւառն է որ զիս երեսփոխան ընտրելով իմ երկիրս կանչեց։

» Դուք խորհեցաք որ իմ անունս օգտաւոր պիտի ըլլայ Գաղղիայի, դուք ինքնիրեննուդ անանկ խորհեցաք, որ ես բնաւ կողմնակցութիւն չի ճանչնալով, բնաւ մէկուն ոչ թշնամի եմ և ոչ բարեկամ. և մեր հայրենեացը անձնանուէր եղող մարդոց ամէննալ մէկ դրօշակի ներքեւ կանչելով կողմնակցութիւններէ պատճառած արիւնհեղութիւններուն առջեւը պիտի առնեմ (ծափահարութիւն)։

» Իմ գաւառը բարի օրինակ եղաւ ուրիշ գաւառներուն, որովհետեւ ինքը ինծի բազմաթիւ քուէ տալով բոլոր Գաղղիա վեց միլիոն քուէ տուաւ (կեցցէ)։

» Շատ ժամանակէ 'ի վեր կ'ուզէի ձեզ տեսնալ, զիս ստար երկրէ իրենց քուէներովը կանչող բարեկամներս տեսնալ կ'ուզէի (ծափահարութիւն)։

» Իս՝ ձեր ինծի տուած իշխանութեանը համար շնորհակալ չեմ ըլլար։ Իշխանութիւնը ծանր բեռ մըն է, հապա անոր համար շնորհակալ կ'ըլլամ որ հայրենեացս դուռը ինծի բացիք (կեցցէ Նաբօլէոն)։

» Պարոններ, կ'ուզէի երթալ մինչեւ Դօնէռ, ուր գաւառին աւելի կեդրոնը գացած կ'ըլլայի իմ երախտագիտութիւնս ցուցունելու համար. բայց ժամանակ չունիմ և այս ալ ինծի մեծ ցաւ է։

» Ներեցէք ուրեմն, պարոններ, գինի մը խմեմ, ոչ միայն Սանի կենացը համար, այլ բոլոր Իօն գաւառի կենացը համար։

» Հաւատացէք որ միշտ ձեր սրտառուչ կերպով ինծի ըրած հաւատարմութեանը արժանաւոր եմ։

» Սանի կենացը, ամբողջ Իօնի գաւառի կենացը (կեցցէ նախագահ, կեցցէ Նաբօլէոն) »։

Սեղանէն ետեւ նախագահը Պ. Տիւբէռէին լէգէոնեան պատուոյ ասպետի խաչը շնորհեց։ Ասանկ մէկ պատիւ մըն ալ Պ. Ուէթիւին ըրաւ։ Առջինը յիսուն երկու տարիէ 'ի վեր անմիջապէս գիւղին մէկին կառավարութիւն ըրած է, և երկրորդն ալ հիւրանոցին մէկին երեսուն տարիէ 'ի վեր բժիշկ է եղեր։ Հասարակապետութեան պայմաններուն մէջ սամ'նկ առատաձեռնութիւններ ալ կայ եղեր։

Անհամար բազմութիւններուն մէջէն անցնելով հաղիւ երկաթուղին գտաւ Նախագահը, և անմիջապէս շոգեկառքը մտնելով գիշերուան ժամը եւթքին Փարիզ հասաւ։

═══

ԱՆԳՂԻԱ։ Գաղղիայի օրագիրները կը պոռան. երջանիկ երկիր է Անգղիան, ուր փետրվարի յեղափոխութենէն 'ի վեր գիտես որ բոլոր քաղաքական կողմնակցութիւնները զինաթափ եղած մէկ մէկու հետ հաշտուեր են՝ միաբաներ են։

Ուստի բոլոր նախարարները միամիտ ու հանդարտ սրտով օգոստափառ թագուհիին հետ ուղեկից ըլլալով Սկօճիա ճամբորդութիւն կ'ընեն զբօսանաց համար. և հոն պիտի անցունեն արձակուրդի օրերը։

═══

ԳԵՐՄԱՆԻԱ։ Մի և նոյն վիճակի մէջ է։ Գերմանիայի գործերուն վրայով յաճախ խորհուրդներ կ'ըլլայ Վիեննա, և ատոնց ներքեւէն ինչ ծագելիքը ամէն մէկ գերմանացիին շատ մեծ հետաքրքրութեան պատճառ մըն է եղեր։ Ասանկ խորհուրդներ դարձեալ Գերմանիայի գործերուն վրայով Վերսայլիա ալ պիտի ըլլար թէ որ Մինքաւէլ արքեդուքսին մահուան պատճառաւը Նիկողայոս կայսրը Բէթէռսպուրկ դառնալու չի պարտաւորէր։

— Շատ կասկած կայ որ Տանիմարքայի տէրութիւնը նորէն պատերազմ բանայ Բրուսիայի դէմ։

Համպուրկի օրագիրը կը գրէ որ Նիկողայոս կայսրը հրաման հաներ է որ զօրաժողով ըլլայ նորէն 1000 էն 18 հոգի առնելով։

═══

ԱՒՍՏՐԻԱ։ Բօմօն՝ ինչպէս նախընթաց թըղթերնիս ալ յիշեցինք, տակաւին կը դիմանայ և ալ աւելի դիմանալու պատրաստութիւններ կը տեսնայ։ Վիեննայի օրագրին մէկը կ'ըսէ որ Բօմօնի զօրքը 25 հազար է և 500 թնդանօթ ունի։ Մէկ տարուան համար ուտելիք պիտի ունենայ։ Այս ամրոցը պաշարելու համար 75 հազար զօրքի կարօտ է Աւստրիան։ Աւէռման ամրոցին հրամանատարն է Բլաքքան կառավարիչ, Դայլին վերատեսուչ բերդերուն և քանի մը երեւելի լէհ՝ մաճառ՝ զօրապետներ ալ հրամանատար են գնդերուն։ Իհարկէ անուն մէկը կայ հոն որ մաճառի նախկին կառավարութեան կերպովը կը կառավարէ Բօմօնը, իրենց համեմատ մաճառները որ մինչեւ յետին ծիգերնին պատերազմին թէ որ հաւկինայ որ Աւստրիայի կայսրը չի պիտի ներէ իրենց և իրենց հետ խառնուող աւստրիացի զօրավարներուն։

Կայսրը Սիլլի երկաթուղիին բարեմաղթութեան հանդէսին չի պիտի երթայ, իւր տեղը Աշխէութ արքեդուքսը պիտի խօսիէ։

Դրէսթ մեծ տուգի մէջ է՝ նախ թօլէրային, երկրորդ կայսեր անձնական տկարութեանը պատճառաւ։

Օսաէձքի զօրապետին Վիեննա հասած օրը մեծ ուրախութիւն եղաւ։ Սվարդզէմպէրկ, Եըլաչիչ և բոլոր Վիեննա գտնուող երեւելի զօրապետները դիմաւորեցին զանի։ Վիեննայի հասարակութիւնը թէպէտ ուշ իմացան Օսաէձքիին գալուստը, բայց և այնպէս շատ բազմութիւն եղաւ անցած ճամբուն վրայ։ Շ[illegible]իակ ոտքունի պալատը գնաց ուր իրեն համար արդէն փառաւոր յարկ մը պատրաստուած էր։

— Նախարարաց խորհրդարանին բրած առաջարկութեանը համեմատ ժողովք մը պիտի ըլլայ Վիեննայի մէջ ուր պիտի ներկայ գտնուէին բոլոր երկեւելի անձինք, սեպտեմբերի 17 ին եղաւ կայսերնախագահութեամբը։ Այս ժողովքին ներկայ էին նաեւ Օսաէձքին, Եըլաչիչ, Հէյնօ, Հէս, Սմաձուքըլի, Օսպայնիչ պատրիարքը, Պալօյ Շօնաթէն կոմս Նէսէլռօտիկի դեսպանը և Պ. Շնուրինձեռ։

ւոր կըլլեցընել կ'ուզեն. հարստութիւնք առել ու արհամարհել կը ձեւացունեն, չեն խաբուիր, գիտեն որ ըրածնին խաբեբայութիւն է ու հոգիներուն օրօր ըսելնին միայն ոչխարները յափշտակելու համար է։ Ու միւս կողմին ալ դառնալով՝ կը ջանան որ քաղաքական տնտեսութեան նպատակը ու օգուտը անոնց հասկցնելով կարծիքնին ուղղեն. զուր տեղը չի բամբասեն, չարհամարհեն անանկ գիտութիւն մը՝ որ բոլոր երեւելի ազգաց կառավարութեան առաջնորդը եղած է։ Ուստի ես ալ այս հատուածիս մէջ սա երկու ճշմարտութիւնները հաստատելու պիտի ջանամ։

Ա. Դիւրակեցութիւնը մարդուս բարոյականին մեծ օգուտ ունի։ Բ. Դժբաղդութեան ու վտանգաւորութեան զարգացումը՝ մարդուս բանականութեանը չի յառաջ գալ, կ'օգնէ ալ։

Ա. Հարստութիւնք կամ դիւրակեցութիւնք ժողովուրդի մը մէջ ընդհանրապէս տարածուելով՝ անոր բարոյականութեանը մեծապէս կ'օգնէ[1] առինք անանկ ճշմարտութիւն մըն է որ հին և նոր անցքերը անդադար ապացուցանելով՝ անոր հաստատութենը վրայ մեզի տարակոյս մը չեն թողուցած։ Այսու ամենայնիւ, այս խօսքեն հետեւցնելու չէ, թէ բարոյական գեղեցիկ բոլորովին դիւրակեցութենէ կախեալ. կամ բարոյական ըլլալու համար հարուստ ըլլալու է, կամ թէ աղքատութեան մէջ բարոյականութիւն չըլլար. (վասն զի, անանկ մարդիկ եկան գացին որ թէպէտ թուով խիստ սակաւ էին, բայց յետին աղքատութեան մէջ կատարեալ ուղղութեամբ ու գոհութեամբ ապրեցան) այլ միայն ըսել կ'ուզեմ թէ դիւրակեցութիւնը մարդս ուղիղ վարուց մէջ պահելու մեծ օգնութիւն մը կրնայ ընել. և շատ ատեն նոյն իսկ ուղիղ վարքը իրեն սովորցունելու գործիք մը եղած է. վասն զի, հարստութիւնք թէ որ արդարութեամբ վաստկուին ու օրինաւոր կերպով մը գործածուին՝ մարդիկ կրթելու, լուսաւորելու գործիք կ'ըլլան ու աղքատութենէ պատճառած բոլոր չարեաց առջին կ'առնեն ու կը խափանեն. և ո՞վ ալ չգիտէ թէ աղքատութիւնը ինչ չարիք չի հասցներ մարդուս։ « Զքաւորութիւնը մարդս անհանգիստ ալ- » խուր ու անկրաւ կ'ընէ իր տանը ու » իր առանձնական կենացը մէջ, խռ- » ովայոյզ ու դժգոհ կ'ընէ հասարա- » կութեան մէջ, խիստ՝ անհամբեր ու » անգութ կ'ընէ փերմինդրութեան » մէջ։ Օտարութենէ՝ ոչխարի մարութիւն կը ծագի, նոյնպէս ալ չքաւո- » րութէ՛ կը ծագի։ Զքաւորութիւ՝ ագի- » տութ, ցաւ, հիւանդութ, ակարութ, » մեղք, ու ամէն կերպ խստութ (պոռնկութիւն) ըսել է։ Զքաւորութիւ » մարմնոյն նուաղմանը ու հետեւաբար ալ սրտին ու մտքին նուաղելուն » պատճառն է։ Աս աշխարհի մէջ արտասուաց ձորը փորողը՝ չքաւորու-

1 “ Որ գողանայն մի եւս գողասցի, այլ մանաւանդ վաստակեսցէ գործել ձեռօք իւրովք զբարի՝ զի բաւական իցէ տալ ում պիտոյ իցէ ”։ (Եփես. դ 27)

» թիւնն է » ։ (Փէքէօ)

Ամէն բարեկարգ ընկերութեան մէջ երեք էական տարերք կան, որոնց մէկը պակսելու ըլլայ, կատարեալ կամ բարեկարգ ընկերութիւն ալ չի կրնար ըլլալ։ Այս տարերց առաջինն է՝ հաւատքութեանց հաստատուելը ու ժողովրդեան մէջ բաշխուելը. երկրորդն է՝ այն ժողովուրդին բնաւորութեանը յօրինուիլը կամ դաստիարակութիւնը. ու երրորդն ալ՝ այն ժողովուրդը կառավարելն է։ Այս երեք զատ տարերքը մինչեւ որ 'ի միասին ու միօրինակ կատարելագործելով՝ անանկ պատշաճ չափով մը իրարու հետ չի միաւորին՝ որ անոնցմէ թէ ընդհանուրին և թէ անհատին մեծագոյն օգուտ ու դիւրակեցութիւն ելլէ՝ ընկերութիւնն ալ չի կրնար յառաջդիմութիւն գտնալ։ Ասոր համար, բայց 'ի միջին դարու մէջ տեսնուած նախապաշարեալ ու կեղծաւոր վարդապետութիւններէն մէկ ժամանակ մը տեսնուած չէ, որ ուղիղ փիլիսոփայութիւնն ու սուրբ

— Դրեսժ ժոլերայ հիւանդութիւնը սկսեր է. մինչեւ 19 սեպտեմբեր 824 հոգի զարնուեր են, 300 հոգի մեռեր են: 18 ին 123 հոգի զարնուեր են, 38 ը մեռեր են, 54 ը բժշկուեր են:

ԻՏԱԼԻԱ: Երեք կարտինալները յանուն Պապին ներողութեան թուղթ մը հրատարակեցին, բայց այս ներողութենէն մասն չունին սահմանադրական կառավարութեան, սահմանադիր ժողովին, եռապետութեան եւ կառավարութեան առեններն անդամները եւ զինուորական գլխաւորները:

Յիրաւի այս ներողութիւնը խիստ սահմանաւոր է, բայց կը յուսացուի որ երբոր Հռոմ գանւնայ, կատարեալ ներողութի կ՚ընէ Պապը իրեն անհնազանդ գանուողներուն:

— Հռոմայէն եկած նամակները կը պատմեն որ Պապին կառավարութիւնը երեք խնդիր ըրեր է Պապէն.

1. Տէրութեան ատեան մը որ ապատօրէն ներքին գործերը անօրինէ:

2. Սահմանական ներողութիւն:

3. Թուղթ սակները վերցունել, բայց անոնց փոխարէն եղած հին պարտքերը վճարելով:

Պապը եւ Անտոնէլլի կարտինալը կ՚երեւայ որ չի պիտի ընդունին Գաղղիոյի այն երեք խնդիրը ուստի չի պիտի վերջանան երկու տէրութեանց մէջի վէճերը, այլ պիտի աւելի սաստկանան:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Անցեալ ամսոյն 23 ին ուրբաթ օրը Սամաթիոյ սուրբ Սահակեան համբաւաւոր վարժարանը մասնաւոր քննութիւն մը ունեցաւ ՚ի ներկայութեան Տ. Յակոբ ամենապատիւ սրբազան Պատրիարք բարեխնամ հօր եւ քանի մը ուսումնասէր յարգի անձանց:

Նախ եւ առաջ ձայնաւոր տղայքը երկու դասբաժնուած վարժարանին գաւառը սրբազանին քերթած թող ղօղունոր զինուորեցին, ու այնպէս քաղցր ներդաշնակութեամբ գեղեցիկ երգ մը երգելով իրենց վեհափառ հօրը մեծապանծ վերին ուրախը մասուցին:

Հոն երգը լմննալէն ետքը անմիջապէս համառօտ գրաբառ ատենաբանութիւն մը կարդացուեցաւ, թէ երգին եւ թէ ատենաբանութեան խմաստ ՚ի պատիւ սրբազան Հօրը նուիրեալ էր. որոնց օրինակը այս թերթիս մէջ կը տեսնուի:

Աշակերտներէն քննուեցան միայն հայկաբանութեան, տաճկերէնի, աշխարհագրութեան ու մաթեմաթիքայի մէջ. եւ ժամանակը չի ներելուն պատճառաւ գաղղիերէն եւ անգղիերէն լեզուներուն հարցաքննութիւնը ուրիշ աւուր մնաց:

Առաջ հայկաբանութեան Ե. եւ Գ. կարգերը քննութեան առաջնը ելան, առաջինը բառագիտութեան մէջ, իսկ երկրորդը թէ բառագիտութեան եւ թէ համաձայնութեան մէջ հարցուեցան: Անկէ ետեւ հայկաբանութեան Բ. կարգը՝ ճարտասանութեան, ընտիր գրոց վերլուծութեան, ու շարագրութեան մէջ քննուեցաւ: Նոյնպէս ալ հայկաբանութեան Ա. կարգը՝ տրամաբանութեան մէջէն Պորփիւրի հինգ ընդհանուր ձայներուն ու Արիստոտէլի տասն ստորոգութեանց մէջ հարցուեցաւ:

Ասոր ետեւէն անմիջապէս զանգակը զարնուեցաւ, ու տաճկերէն գրով ճառ մը կարդացուեցաւ՝ բարեմաղթելով Սուլթան Մէճիտ երկարութիւն եւ անդորրութիւն կենաց թէ մեր մեծազօր բարեխնամ թագաւորին ու թէ բոլոր իւր խորախորհուրդ նախարարացը. աս ճառէն ալ ետքը երեք կարգ տաճկերէն ուսանողներէն քննութեան ելան. առաջին կարգին միայն թարգմանութիւնը նայուեցաւ. երկրորդին քերականութիւնը, իսկ երրորդին համառօտ ընթերցում մը:

Ասկից ետքը աշխարհագրութեան Բ. ու Գ. կարգերը համդիսացան քննութեան առանձնը. ու բնական եւ քաղաքական աշխարհագրութեան մէջ մանրամասնաբար քննուեցան:

Ասանկ ալ աղէպրայի ու երկրաչափութեան Բ. կարգերը հարցուելով վերջացաւ օրւան քննութիւնը:

Ամենապատիւ սրբազան հայրը ամէն մէկ ուսանողները մանր մանր նիւթը հարցընելով ու քննելով շատ ուրախ եղաւ աշակերտաց յառաջադիմութեանը վրայ, եւ իւր սրտին գոհունակութիւնը ալ մեր խօսքերով բոլոր հանդիսականաց յայտնի ըրաւ:

ՃԱՌ

Օ՜ն, ո՛չ այս պանծալի հանդէս. ո՛չ այս անկրկնելի ցնծութիւն, ո՛րքան ազնուական հայրենասիրաց իմ, ո՛չ ակնապարար երեւումն նշմարեմ այսօր ՚ի դէմս ձեր՝ հա՛րք պատկառելիք, եւ զաւակք հանդիսիս մեծ այցելուք. տեսէ՛ք ՚ի սոյն յայս հանդէս ընդ մեծ հարկանէ ո՛չ միայն վերծանեալ հայրդ ներկայութեան այլ եւ ՚ի վերայ ամպատ որդւոյն ընտանեաց արտաքոյ կոչեալ յերկիր ծանուցեալ զձեռագրութիւն իւր ցնծութեան նշանաւ. ահա՛ տեսիլն պայծառ ցուցանել այսօր փառաւորեալ ՚ի սորա զէգզ մարդկեան թռիչն մտայն ազգութեան, օրհնեալ է՛ տէր օրհնեալ ՚ի խաղաղ իւր. մեր գոհութիւն անձնուն խնամոյն Աստուծոյ, զի տեսանեմք զանուն իւր քաղցրութիւն եւ ցնծութիւն հոգեւոր ՚ի դէմս ձեր նորաշինան. ո՛չ ապեան պատկառելի. եւ դուք մա՛նկունք ուսանողք ծանուցեք նորոյս ուխտին, պարգեւաւորք զանձինս ձեր ամբողջ վեհափառ գերապատիւ որբանոցին, ամբողջ աշակերտաց նախնեաց ընկեր հայրապետի, որ պարգեւ կայ եւ մանկագին օգնական աշխարհի մանկանց ընդ հովանեաւ գերերջանիկ որբանոցն հայրապետին մերոյ որբոյն Ահակոյ, ընդ հովանեաւ քաջաջան պարթեւական հայրապետին մերոյ, որոյ մշտամռունչ արժանաւոր մանկանցն հայցեալ ՚ի տեառնէ անդրանիկ իւր օգնականութեամբ աստուածային առնէ ըստ ամենային երամս պատանեաց դպրոցի, ո՛ եղբ., ո՛ ընկեր զայսպիսի իմն, եթէ ՚ի սուղ իմն ժամանակի այս ամենայն բարեբաստութիւնս ծագեսցին բերաբերեալն ճոխութեամբ բարեաց. ո՛ ընդ եթէ ամէն արգանդ Աստուծոյ բեղմնաւորեալ ծնանիցի ՚ի զուարճութեան:

Այլ հայրն հանուրց անձնանուէր Աստուած՝ որ կատարէ անհերքելի զխնդիրս սիրելեաց իւրոց անարգել ՚ի վերայ անդ ՚ի գերապատիւ գահոյիցն բարձրութենէ ամենայնիւ ակամբ իւրով ՚ի վերայ վարժարանիս մերոյ եւ տրամադրեալ ծնողաց նոցա: Եւ արդեօք պաշտպանութեամբ որբոյն մերոյ հովանաւորեալ զմեզ, յառաջատես զարգացուցանէ որ ՚ի սմա բերաբերեալն արգասեաց բարիս պտղաբեր ճոխութեամբ. որով եւ վարժարանս զամենայն խաղ եւ խոյլ ընդունել տիպ սփոփանաց յետին յառաջադիմութիւն անխոնջ աշխատութեամբ ջանալեաց՝ ՚ի հայրական խնամոց սրբազան գերագահ հօր մերոյ ամենապատիւ մեծի Պատրիարքի, որ ամենայնիւ կարէ ներկայութեամբ իւրով գահագլուխ բազմեալ ՚ի հանդիսիս ցնծալից եւ կացուցանէ զխրախութիւն պտղոյն. որոյ աղօթից պայծառ կենացն երկարութեան յորդորեալ աղօթեմք ՚ի պաշտօնս կամ դեղովեալ մանկացն երամ առ բարձրեալն Աստուած ամենայն բարօրութեամբ մեզ բարգաւաճել զա-հեղ զամենայնսին զայս մեր որբացն՝ ՚ի վերայ ծաղկեալ գաւազանի իշխանութեան՝ ՚ի գերադասն գահ իւր որբութեան՝ յամս յետս մինչեւ յաւիտեան:

Արդ դո՛ւ Հօգիր սուրբ յոյժ՛ ատենալից ընդ ընդհանուր հայոց ծոցոյ վասն եւ բարեաց պահելով յարմար զքաղաքին ամբան ՚ի սուրբ, արծարծեա՛ զարգաւորութեան մեծ զգին ՚ի սիրտ խնամարգոյ դպրոցիս յանուն սրբոյն Սահակայ երկնահանճար հայրապետին կանոնեալ. որոյ մանկունք օրհներգեսցուք հնչեցուցանեն զնոյն իւրեանց, եւ յաջորդաբար երգօք ընդ եղբարց որդւոյ զերջանիկ խնկոց անուշից զուարճալի իւրեանց աշխատանօք ՚ի ներկայութեան ընդ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ ամէն:

ՈՂՋՈՅՆ

ԻՇԱՏԻՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՎԵՀԱՓԱՌ
ԵՒ
ՍՐԲԱԶԱՆ Տ. Տ. ՅԱԿՈԲԱՅ
ԱԶԳԱՍԷՐ ՊԱՏՐԻԱՐԳԻ

Ամենակալ տէրդ համայնից տիեզերաց անձնարկու
Զ.րեկ յաւէրժ կան գեղապայծ հայր մանկանց օրհնեալդ
Սի զ. երկնաւորդ շնչեա ՚ի մեզ հոգւոյդ բարձանց շնորհածիր
Զգեստ յերկնից ՚ի կամարաց զայլ ՚ի վերուստ կենսաձիր
Եւր սուրբ բազկաւ քոյ հովանի մեր վեհապանծ որբանոցս
Վեհ ընդ աջով ցանց անմեղ ՚ի գահ բարձր բարեմոյն
Ո՛ տէր անմահ պահեա կայան զանձնապարծիս շուք ընտիր
Տածեալ զգոյգ հօտ բանաւոր ՚ի սուրբ մարմնոյդ ծաղկոցին.
Կեցցէ յամս յաւերժական շքեղ յաւերժակս անսասան
Կեցցէ յամս ՚ի շուք ՚ի փառս սերս գրոհին Ցաքեցեան.

ԹՈՐՈՍ Ա. Կ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

— Երկուշաբթի օրը վեհափառ սրբազան Պատրիարգ հայրը Նոր լի խոյեալ սուրբ Յովհաննէս եկեղեցւոյ դպրոցանը այցելութեան գնաց, ուր անդ ուսանողներն անոնց սուրբ Աւետարանէն թարգմանութիւն, ու անոնց ալ ինչ գրոց պատմութեան մէջէն հարցապատասխանի ընտիրն նայելէն ետքը՝ մեծ եղած աղջկանց դպրոցն ալ այցելութիւն ըրաւ. որոնց հասարակ կարդալը ու գեղեցիկ ձեռագործները աչքէ անցունելով, ուրախացաւ երկու դպրոցներուն վրայ ալ. ու ոչ միայն քաջալերական խօսքերով ուսուցիչները խրախուսեց, այլ եւ առատ պարգեւօք ալ վարձատրեց անոնց աշխատութիւնը:

Յիրաւի սրբազան հօրը ուսման մասին ունեցած եռանդը որուն մէջը միշտ անշիջանելի ըլլալով, ամէն ժամանակ մէյմէկ առիթով իւրաքանչիւր դպրոցները այցելութիւն ընելու չի դադարիր, ու կը փափաքի որ օր աւուր զարգանալով մեծ յառաջադիմութիւններ ցուցնեն՝ միայն տէրութեանը ու ազգին օգտին համար:

— Օսմանեան տէրութեան հայաբնակ գաւառներուն մէջ երկրորդ կը համարուի Խրիմիա գաւառը ազգային կրթութեան համար բրած ջանքին կողմանէ, որով մեծամեծ անուշ յոյսերով կը լեցունեն բոլոր ազգայնոց սիրտը: Այս գաւառին մէջ քաղաք չի կայ, գիւղ չի կայ մեծ ու պզտիկ, ուր դպրոց չըլլայ թէ մանչու եւ թէ աղջկան, որոնք ամէնն ալ օր աւուր քիչ շատ առաջ կ՚երթան. ինչպէս միշտ կը լսեմք բարերար եւ ազգասէր անձանց ջանիւքը:

Այս օրերս չափազանց ուրախութեամբ լուր կ՚առնեմք որ Բոպար գիւղի կողմն ալ տասներկու նոր դպրոցներ հաստատուեր է զատ զատ ընկերութեամբ բարերարաց եւ ազգասէր անձանց քաջալերութեամբը եւ յորդորանօքը, մանաւանդ Աշտուենու Յովհաննէս արքեպ. սրբոց առաքելական աշխատանօքը, որ արդարեւ անմոռանալի է:

կրօնքը կարտութեան յաջորդը ու գիւրակեցիկ ըլլալու փափաքը ապօրինաւոր սեպեն. չկայ անանկ խմաստութիւն մը՝ կրթութիւն մը՝ վարդապետութիւն մը՝ որ պատրուակեալ տըգէտ չըլլալէն ետեւ, աղքատութիւնը ու նիւթական բարիքներէ զրկուիլը ընկերականութեան հապատոն մէկ օրէնքը սեպէ:

Որոնք որ միամտութեամբ ծուռ կը համրնան կամ խորդախութեամբ ուրիշները խաբել կ՚ուզեն, հարըստութիւնը ու գիւրակեցութիւնը արհամարելի ցուցունելու համար, չափազանց ընչասիրութեան ու ագահութեան դէմ սուրբ կրօնքին վճիռները մէջ բերելով մեզի կը հարցունեն. — չէ՞ս գիտեր որ սուրբ գիրքը կ՚ըսէ:

« Մերկ իսկ ելի ես յորովայնէ մօր իմոյ, եւ մերկանդամ դարձայց անդրէն »: (Յոբ. ա. 21) « Մի սիրէք զաշխարհ, եւ մի որ ինչ յաշխարհի է »: (Յովհ. բ. 15): « Ոչ ոք կարէ երկուց տերանց ծառայել. . . . ոչ կարէք Աստուծոյ ծառայել եւ մամոնայի »: (Ղուկ. ժզ. 16): « Մի գանձէք ձեզ գանձս յերկրի. ուր ցեց եւ ուտիճ ապականեն, եւ ուր գողքական հատանեն եւ գողանան. այլ գանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս եւայլն »: (Մատ. զ. 19): « Օ խորդ գժուարին է՝ որ զինչս ունին, մտանել յարքայութիւն Աստուծոյ »: (Մարկ. ժ. 23): « Եթէ կամիս կատարեալ լինել երթ վաճառեա զինչս քո՛ , եւ տուր աղքատաց եւ ունիցիս գանձս յերկինս, եւ եկ զկնի իմ »: (Մատ. ժթ. 21). « Դիւրին է մալխոյ մտանել ընդ ծակ ասղան, քան մեծատան յարքայութիւն Աստուծոյ մտանել »: (Անդ. ժթ. 24): « Տեսէք եւ զգուշ լերուք յամենայն ագահութենէ, զի ոչ եթէ ՚ի մթերից ընչից ուրուք իցեն կեանք նորա »: (Ղուկ. ժբ. 15): « Մի հոգայք ընդ ոգւոյ՝ թէ զինչ ուտիցէք եւ մի ընդ մարմնոյ՝ թէ զինչ զգենուցուք. զի ոգի առաւել է քան ըզկերակուր եւ մարմին քան ըզհանդերձ: Հայեցարուք ընդ ագռաւս զի ոչ սերմանեն եւ ոչ հնձեն, որոց ոչ գոն շտեմարանք՝ եւ ոչ համբարանոցք, եւ Աստուած կերակրէ զնոսա. որչափ եւս առաւել դձեզ՝ որ լաւ էք քան զթռչունս »: (Անդ. ժբ. 23): « Ոչ ունելեն ինչք յաւուր բարկութեան այլ արդարութիւն փրկէ ՚ի մահուանէ »: (Առակ. ժա. 4):

Սուրբ գրոց այս եւ ասոնց նման ուրիշ բոլոր վճիռները՝ որ մեր քրիստոնէական բարոյականի ծաղիկներն են, մեզի աս համոզնել կ՚ուզեն որ, աշխարհային վայելչութեան մէջ չափաւորութիւն պէտք է, ու հոգեւոր օգտակարին նիւթականներէն վեր դասելու է միշտ: Բայց մոլորեալ թարգմանները՝ մեզի կըլլեցնել կ՚ուզեն թէ սուրբ կրօնքը նիւթական բարիքներէ բոլորովին հեռանալ կը խրատէ, մեր պիտոյքը բոլորովին ոտքի տակ առնել կը քարոզէ (որ ըսել է մեզ մեր բնութենէն ելլել կը հրամայէ) ու ամենայն քրիստոնէութեան օգտակար խրատները՝ մասպաշտութեան դատն վճիռներուն նմանցուցին:

Սուրբ գիրքը այսպէս մեկնելը՝ ոչ միայն քրիստոնէութեան օգտին հեռանալ է, այլ, նոյն իսկ սուրբ գիրքը հակասութեան ենթակայ ընել է. որովհետեւ, չէ՞ մի որ աս վճիռներն ալ սոսկը զարձեալ սուրբ գիրքն է:

« Ամբարծք բաժանեսցեն զշարութիւնս եւ անօրէնք անցցեն առ բարութեամբ եւ մի մնացեն ՚ի նոսա »: (Առակ. իբ. 10): « Օրհնութիւնք տեառն ՚ի գլուխս արդարոց եւ նոյն մեծացուցանէ »: (Անդ. ժ. 22): « Իմաստութեամբ շինի տուն եւ հանճարով կանգնի. եւ խորհրդով լնուն շտեմարանք ամենայն մեծութեամբ պատուականաւ եւ բարեօք »: (Անդ. իդ. 3): « Որ գործէ զերկիր իւր՝ լցի հացիւ. եւ որ զհետ երթայ դատարկութեան՝ լցի անանկութեամբ »: (Անդ. իբ. 19): « Օգնեցի պատուաւ ամենայն քնեալ »: (Անդ.

Հայոց ազգին մէջ ուսում ծաղկելը սիրողներուն սիրտը ուրախացունելու համար և այսպիսի հոգեւոր և ազգային գործոց նախանձախնդիրները շատցունելու դիտաւորութեամբ այս մեր լրագրոյ միջոցաւ ծանուցանել ազգիս հարկ սեպեցինք։ Վեհափառ Պատրիարք հայրերնուս ուսմանց յառաջադիմութեանը համար ունեցած փոյթը ու եռանդը ազգիս ընդհանրութեանը յայտնի ըլլալով դպրոցական յառաջադիմութեան լուրերը յատուկ նամակներով ամէն կողմերէն միշտ ընկերութիւնները անոր կը հաղորդեն, ինչպէս որ վերոյիշեալ Նորահաստատ դպրոցներուն ընկերութիւններն ալ քանի մը նամակներով կը ծանուցանեն վեհափառ Պատրիարք սրբազան հօրը ձեռնամուխ եղած ազգօգուտ գործերնին։ Այն նամակներուն օրինակները հոս սիրով կը հրատարակէինք եթէ ժամանակնիս և թերթերնիս ներեր մեզի։ Աւրեմն այսչափ ծանուցանելնիս բաւական սեպելով, կը յուսամք թէ բարեպատեհ ժամանակի երկարօրէն և մանրամասն տեղեկութեամբ կը ծանուցանենք ՚ի պատիւ ազգին։

— Արտագրութիւն վիմօրէից և եկեղեցեաց, որք են ի շրջակայս Անոյ ՚ի գաւառս Շիրակվանի կամ Շիրակաւանի, Հայաստան երկրի։

Շարունակութիւն [1]։

Ե. Այրն իմ կենակցին Մարթայինայ։ Գ. Աւետիսի որդոյ։ Ա. Ղազարոյ իմ հաւր։ Ա. Վարդէտրկնայ։ Հաստատուն պահաւղքն աւրհնին ՚ի Քրիստոսէ։

Ի ս դրան տաճարին յաջակողմեան ՚ի վերի կամարի վերայ գրեալ էր.

ԻԲ. Թվիս Չ։ Կամաւն աստուծոյ ես Խաչեծս հոգեւորեանց և ամուսին իմ Մեղայ, միաբանեցաք սուրբ Յովանիսի, յառաջնորդութեան տէր Բարսղի, բերի զջուրս զոր Տաթարինս խոպանացեալ էր, ընծայ զիմ հայրենի զկուզպակն, որ կոչկա կարուցին քանակից է վերին դեհն Տիգրանայ ներքին մերայն. և զպահեղն ՚ի քեղուային որ ՚ի ցխկոյ գնեցի։ Եւ փոխարէն հաստացին մեզ սպասաւորք սուրբ ուխտիս յամէն ամի ՚ի Խ. եց միջին Ը. աւրն այն ԺԲ. աւր ժամ, Դ. աւրն ինձ։ Բ. Մեղային։ Բ. իմ հաւրն Սարգսին։ Բ. իմ մաւրն Հախփսիմի։ Ա. Նաւրոխթէ։ Ա. Գրիգորոյ։ Եթէ ոք զմեր յիշատակս խափանէ, դատի յաստուծոյ. և որք հաստատ պահեն, աւրհնին ՚ի Քրիստոսէ ամէն։

Յանդիման սորա ՚ի ձախակողմեան կամարին գրեալ էր այսպէս։

ԻԳ. Թիւ ՉԲ։ Կամաւն աստուծոյ ես Յովանէս արքայ որդւոյն Ասլկան և ամուսին իմ Սուլուքան միաբանեցաք Հոռոմոսի վանացս սուրբ Յովանիսի. և տուաք Բ. տուն իմ գանձագին, որ բակուրանայ կոչի. և այլ տունի յամէն տարի որչափ կենդանի եմ՝ Ե. դահեկան ձիթագին. և առաջի տարին տուի Խ. կայլիձ ցորեն սերման. և առաջնորդ վանացս տէր Բարսեղ և այլ միաբանքն փոխարէն հաստացին ինձ ամէն յամի Ժ. աւր պատարագ, զտաւն խաչ Գիւտին. Գ. աւր իմ հաւր Ասլկայ։ Գ. իմ մաւրս Թէրհէն։ Բ. Յովանիսի։ Բ. Ամքատայ։ Եւ յետ ելանելոյ յաշխարհէս Ե. աւր ինձ Յովանիսիս։ Եւ Ե. ամուսնոյ իմոյ Սուլուքին։ Որ պիշատակս մեր հաստատ պահեն՝ աւրհնին յաստուծոյ. և որք խափանեն, կամ զաներն ծախեն՝ մեր մեղացը պարտական ամէն։

[1] Տես Թիւ 123 - 127 - 142 - 146 - 147 - 149 - 151 - 163 - 167.

Ի յաջակողմեան առաջին կամարին վերայ, որ ընդ յարեւմուտս հայի, գրեալ էր այսպէս։

ԻԴ. Ի Թվին ՈՂԹ։ Կամաւն Աստուծոյ ես Աւետիս վարդապետ առաջնորդ սուրբ ուխտին սանահնին ՚ի մայրաքաղաքէն Անւոյ, միաբանեցայ ՚ի սուրբ ուխտիս Հոռոմոսի վանացս սուրբ Յովանիսի, և ետու ընծայ յառաջնորդութեան տեառն Բարսղի արհի եպիսկոպոսի որդւոյ Ամիր երկաթոյ. փոխարէն հաստացին ինձ տէր Բարսեղ և այլ միաբանքս կատարել ՚ի տաւնի սուրբ խաչին Գ. աւր։ Բ. Այրն Աւետիս վարդապետիս։ Ա. Այրն Տնամուսին. կատարիչքն աւրհնին յԱստուծոյ։

Ի ձախակողմեան յառաջին կամարին վերայ, որ հայի ընդ յարեւմուտս, գրեալ էր։

ԻԵ. Չ։ Կամաւն Աստուծոյ ես Յովանէս մականուն ցխիկ միաբանեցայ սուրբ ուխտիս, յետ աւերման Տաթարիս վանացս. ջաղացանիս աւեր և գրաւական էր. Խ. դահեկան ետու և զջաղացն թափեցի. և այլ ետու զիմ մարտկոպքն, որ իմ հալալ արդեամբք գնեալ էի. և փոխարէն հաստացին սպասաւորքն սուրբ եկեղեցւոյս ՚ի տարին Ե. աւր ժամ Ղազարի տաւնին. Դ. ինձ։ Ա. իմ եղբաւրն Խաչատրոյ. Կատարիչք գրոյս աւրհնին ՚ի Քրիստոսէ ամէն։

Այսքան ԻԵ. գլուխ արձանագրութիւնքս էին ՚ի ներքս զանգակատանս։ Անխմբ և զարտաքինան եւս ՚ի յայս ածել ըստ կարգի սորագրելով։ Որք են,

Յարեւմտեան դրան վերայ զանգակատանս ՚ի մէջ կամարին յարտաքուստ գրեալ էր այսպէս։

ԻԶ. Ի ՆՁԷ. Թուականիս Հայոց, ետու ես Յովանէս շահնշահ որդի Գագկայ շահանշահի զիմ այգին որ ՚ի կողը, յիմ եկեղեցւոյ ՚ի սուրբ Յովանէս, զոր շինեցի ՚ի վանս Հոռոմոսի հանգերձ ժամատամբս. և հարիւր բեւռն ալ յամենայն ամի ազատ յամենայն չարէ. ՚ի հայրապետութեան Տ. Պետրոսի. և յառաջնորդութեան ուխտիս հայր Յովաննիսի.

Արդ եթէ ոք զնի հակառակ կայ այսմ գրոյս և իմ պարգեւացս, պարտական լիցի մեղաց իմոց, և առաջի Աստուծոյ. և ՅԺԸ. հայրապետացն որ ՚ի Նիկիա նզովեալ եղիցի ՚ի կեանս եւ ՚ի մահ։ Իսկ որ հաստատուն պահին զգիր արձանի ընծայիս՝ աւրհնեսցին ՚ի Քրիստոսէ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՊՈԼԻՍ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1849

ՕՏԱՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ԽԱՆԹԱՐԻՑԷ

Խահվէ մարթինիկայ	100	հոխան	625–630
" հասարակ անտակը	"	"	520–530
Շաքար Ինկիլիզ քէլլէ		խանթար	290–300
" " կապուտակ փոլի		"	230–235
" Հօլանտա քէլլէ		"	165–170
" " կապուտակ փոլի		"	120–125
Ձ. ... ըստ անտակին		հոխան	72–75
Խրիլը " "		"	72–73
Չէլիկ մանր մոտակ		խանթար	175–180
Դէնէքէ ջուխա		մոտակ	340–345
Խալըս գասն ու արծիւ նշան		խանթար	530–535
Եւրկալէ Ինկիլիզ		"	46–48
" մոսկոֆինը		"	105–110

Դուրշուն հասարակ	"	90–95
" Ինկիլիզի Ֆռանսըզի ապրանքը որ քիւլչէ կ՚ըլլայ առ հասարակ	խանթարը	110–120
Սարը թէլ ու թէնէքէ	հոխան	15½–16½
Ալ պախամ	խանթարը	140–145
Սօռ պախամ	"	38–40
Նիշատըր Ինկիլիզ	հոխան	6
" մըրինը	"	8½
Շապ	խանթարը	75–80
Խզըլ շապ	"	85–90
Քիւքիւրտ	"	58–60
Պիպէռ	հոխան	4½
Դարչին	"	20–22
Խարանֆիլ	"	10–11
Խունկ հասարակ	խանդարը	130–150
Սաձ խուլէ տամլայ	"	90–95
" փար անտակը	"	85–88
Իսպիրպէձ Ճէնովա ջուխա	մոտակ կը	220–230

ԲՆԻԿ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

Մետաքս երկան թէլ ֆէն		200–205	կ՚ուզուի։
" կարճ "		220	
" ակլէ "		240	
" Վրատտնու աչըխպաշ	հոխան	60–70	
" Պարուից անտակը	"	130	
Աֆիոն կ՚ուզուի բայց չի գար կոր.	հոխան	165	
Ճէհրի հին ապրանքը Խայս. Լինկ.	"	16–16½	
" Սկիւփ	"	10	
Թիֆթիկ Ֆրանքայ պօրտոյ կ՚ուզուի	"	13¾	
Աշխախս աղտառ	խանդար	160	
Պող մամ	հոխան	20½–22	
Ամղի կանանչ սեաւ կ՚ուզուի	"	11–12	
" Ալխառակ	"	6	
Բէօզ պօյա ծանր	խանթար	170	
Փալամուտ բանկած ծանր	"	50–55	
Դունտուզ Ասում. հատը		55–60	կ՚ուզվի Վրաստանի համար։
Սամուր	"	28–30	

Թէմպէքի իբր կանխիկ.

" Սզը. մանր քաղ տարրակի տարրոյ	2½	հոխա	8½–9
" " մեծ " "	" 8	"	6–7
" Շիրազ " "	" 2½	"	10–11
" Քէշան " "	" 3½	"	9–10

Սարահանի մանր քաղ կ՚ուզուի կոր։

ՎՐԻՊԱԿ

13–170 ԹԻՒ ԼՐԱԳՐԻՍ

Էջ	տող	սխալ	ուղիղ
2	23	խորհրդոյէ՞ր է	խորհրդոյէր է
2	51	գործածուած	գործածուած
6	6	խօսարէ	խօսարէ
11	51	տեղերնուս	տեղերնուս

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Պէյօղլու Թօղըլու Եօլը Ինկիլթէրայի դեսպանատան դիմացը Պ. Ֆռանչէսքօ Վալլաուրին խանութ մը բացեր է, ուր կը ծախուի ամէն տեսակ լիքէօրներ, ընտիր և տուրլու գինիներ, ամէն տեսակ շէքէրլէմէ, ջէօլէ և հարսնիքի համար պէտք եղած ամէն տեսակ լիքէօր և ուրիշ գիներով։
Նաեւ յիշեալ Պ. Ֆռանչէսքօն կը խոստանայ հարսնիքի, պալի և այլ նման ուրիշ հանդիսաւոր խնճոյքներու և տօնաւոր հացկերոյթներու պէտք եղած բաները էժան ապրանքով պատրաստելու։

Ն․ Մ․ ԶՕՐԱՅԵԱՆ

Մնացեալը հետեւեալներով։

ԺԳ. 2)։ «Բաց զաչս քո և յագեայց "հայիս»։ (Եսայ. Ի. 12)։ «Բրրտամբք "երեսաց քոց կերիցես զհաց "քո»։ (Ծննդ. Գ. 19)։ «Աղաչեմ "զձեզ եղբարք՝ առաւել ևս առաւելուլ և առատանալ հանդարտել, և "գործել զիւրաքանչիւր. և գործել "ձեռօք ձերովք, որպէս և պատուիրեցաք ձեզ, զի գնայցէք պարկեշտութեամբ առ արտաքինսն, և մի իւիք "կարօտեալք իցէք»։ (Թեսաղ. Դ. 11)։ «Երթ առ մրջիւն ով ծոյլ, և նախանձեա ընդ ճանապարհս նորա. և "լեր իմաստնագոյն ևս քան զնա։ Զի "նորա ոչ գոյ հողագործութիւն, և "ոչ հարկադիր, և ոչ ընդ տերամբք "է։ Եւ պատրաստէ ամարանի զկերակուր, և բազում համբարս գնէ "՚ի հունձս։ Կամ երթ առ մեղուն և "ուսիր՝ զինչ գործօն է. և գործ նորա որպէս պարկեշտութեամբ գործի, զորոյ զվաստակն թագաւորք և անանկք ՚ի բժշկութիւն մատուցանեն»։ (Առակ. Զ. 6)։ «Խելամտութեամբ "խելամուտ լիցիս անձանց խաշանց "քոց, և հաստատեսցես զսիրտ քո ՚ի "վերայ երամակաց քոց. զի ոչ յաւիտեան է առնոյժ, և զօրութիւն, և "իշխանութիւն, և ոչ տուեալ են ազգէ "մինչ յազգ։ Խնամ կալ բանջարոյ "՚ի դաշտի, և հնձեսցես խոտ, "և ժողովեա զխոտ դաշտաց. զի եղիցին քեզ ոչխարք ձորձաբերք, դարմանեա զդաշտ՝ զի եղիցին քեզ գառինք»։ (Առակ. ԻԷ. 23-26)։ «Եւ "առ տէր Աստուած զմարդն զոր արար, և եդ զնա ՚ի դրախտին փափկութեան գործել զնա և պահել»։ (Ծննդ. Բ. 15)։ «Եւ եհան արձակեաց զնա տէր Աստուած ՚ի դրախտէ անտի փափկութեան՝ գործել "զերկիր ուստի առաւ»։ (Ծնդ. Գ. 23)։

Սուրբ գրքին ասոնց նման վճիռներն ու հրամաններն ալ միւսներուն հետ բաղդատելով բարեմիտ ընթերցողը երբոր կը տեսնէ, որ անոնց ոմանք՝ նիւթական բարիք մարդուս կենացը օգտակար ու մանաւանդ հարկաւոր համարելով՝ զանոնք ձեռք ձգելու համար աշխատել կը պատուիրեն ու որ մէկն ալ իբր բոլորովին անպիտան նաեւ վնասակար համարելով մեզ անոնցմէ ետ կեցունելու խրատներ կու տան, ասոնք հակառակութիւն կարծելով պէտք է որ չի շփոթի, այլ գիտնայ, որ սուրբ գիրքը՝ մեզի երկու ծայրէնալ փախչել, չափաւորութեան մէջ մնալ կը սորվեցընէ ու կ՚ուզէ հասկցունել թէ հարստութիւնք ըստ ինքեան գէշ բաներ չեն, այլ գէշը՝ անոնց չարաչար գործածութիւնն է։ Ուստի երբոր կը նայինք, որ ոմանք, հարստութեանց չարաչար գործածութենէն ծագած գէշութիւնները արհամարհելու համար նոյն իսկ հարստութիւնք կ՚արհամարհեն՝ կը խնամենք անոնց տգիտութեանը վրայ, վասն զի, անանկ մարդիկ այն խելացիներուն կը նմանին, որ ոտքը գթելէ պահելու համար կտրել կը խրատեն։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Թիւ 12–169 լրագրերնուս մէջ Թիւ 10–167 լրագրերնուս ... տպուած ... ժամանակին, ... մէյն տպագրական ... Արապեանին կամ Միհէնտիսեանին տպարանին։ [illegible] լրագրին Թիւ 123 ին մէջ գրուածէն ... որ մենք Արապեանին տպարանին ... այս յանցանքը ... Ով որ այսպէս հասկցեր է, յայտնի մեղանչեր է մեզ և այն Արապեան տպարանին դէմ։

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ
ԼՐԱԳՐԻՍ
Մկրտիչ Աղաթոն։
Ի Պոլսի նոր խան։

Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԵՆՏԻՍԵԱՆ